

ONNI PALASTE

Simo Hurtta ja Anna

Onni Palaste

Simo Hurtta ja Anna

SAGA Egmont

Simo Hurtta ja Anna

Cover image: Shutterstock

Kirja ilmentää aikaa, jona se on kirjoitettu, ja sen sisältö voi olla osittain vanhentunutta tai kiistanalaista.

Copyright © 1982, 2021 Onni Palaste and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726844375

1st ebook edition

Format: EPUB 2.0

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga Egmont - a part of Egmont, www.egmont.com

Kaksi surkeata nälkävuotta oli takana ja kolmas alkamassa armon vuonna 1697. Antti Meriläinen, joka asui Nurmeksen Höljäkässä, oli kirkolla käydessään kuullut inhottavan huhun, että Simo Hurtta olisi palaamassa Pielisjärvelle. Se tietäisi hirmuista kosta.

Antti ja hänen vaimonsa Elina joutuivat elämään kuin varpaisillaan. Parhaaseen nukkuma-aikaankin oli kimmottava ylös vuoteesta ja käytävä lumisella rapulla kuulostamassa outoja ääniä. Yöllisen pakkasviiman mukana kantautui Antin korviin pahanenteistä huminaa, ihan kuin lumisen metsän takaa olisi tulossa jokin arvaamaton vaara. Antti vetäisi ulkooven tiukasti ramppiin ja palasi olkapäitään puistatellen kylmästä porstuasta pirttiin. Hän leikkasi itselleen ja Elinalle pitkät leivät ja silitti niille runsaasti Affleckin hovilasta varastettua voita ja päälle lampaanpalvia. Syötiin lihaleivät, ryypättiin puukauhasta vettä päälle ja laskeuduttiin vuoteelle.

Mutta uni ei vain ottanut tullakseen. Antin sydän hakkasi. Hän tunsi valtimonlyönnit tuskallisen selvästi, käänsi kylkeä puolelta toiselle ja hengitti levottomasti. Olli-poika kuorsasi kiusallisen äänekkäästi lämpimän uunin päällä. Myös tyttäret kuuluivat nukkuvan pirtissä.

Seuraavinakin öinä Antti valvoi ja kuunteli vaimonsa rauhatonta hengitystä – tiesi siitä, ettei Elinakaan nukkunut. Huhu Affleckin paluusta ahdisti molempia. Se tunkeutui heidän jokaiseen jäseneensä, lihakseensa; koko ruumiillaan he aistivat pahan päivän olevan tulossa. Kuin

kuolema olisi ollut ottamassa heidät, parhaassa työkunnossa olevat ihmiset, teräviin kouriinsa. Päästäkseen uneen Antti koetti rohkaista mieltään ajatuksella: olenhan minä hyvissä voimissa oleva uros, mikä hätä minulla ... eivät ne huonoa miestä olisi joukon johtajaksi huolineet ... Kai minä olen mies parhaasta päästä ... Ikää on 52 vuotta ... Ei minunlaiseni mies pelkää itse piruakaan.

Mutta mitä enemmän Antti vakuutteli itselleen voimakkuuttaan, sitä heikommaksi hän itsensä tuns. Hetken kuluttua hän tarttui Elinansa käteen. Tämä aukaisi silmänsä ja kuiskasi:

- Kuuletko sinä jotain outoa?
- En, en niin mitään. Uni ei vain ota tullakseen.
- Vieläköhän se verokoiria palaa takaisin?
- Miten se uskaltaisi.
- Mutta jos se hirmu tulee, miten meille silloin käy?
- Älä pelkää. Minä käyn huomenissa taas Viekin miesten luona tietämässä, kuuluuko sieltä Lieksasta mitään. Koetetaanhan nukkua, lopultakin.

He upottivat päänsä Affleckin hovista varastettujen pieluksien sisään ja sulkivat silmänsä. He odottivat ja odottivat, mutta uni ei vain tullut. Täysin käsittämätön kauhu oli vallannut molempien mielen, eikä mennyt kauaa, kun Elina tarttui miehensä käteen ja kysyi arasti:

- Kuulitko?
- En minä mitään.
- Kuuntelepas.
- Eiköhän se kuulunut läävästä. Lehmät ja lampaat siellä möyryävät nälissään.
- Olisiko sittenkin mentävä katsomaan?
- Rauhoitu toki ja koeta nukkua. Kohtahan tästä on noustava muutenkin.

Seuraavana päivänä Antti kävi hevosellaan Viekissä, mutta ei kuullut mitään hälyttävää. Hurttaa enempää kuin Hurtan voutejakaan ei ollut näkynyt ei kuulunut.

Affleckin aikomuksista ei ollut vähäisintäkään tietoa, ja Merilässä elettiin entistä piinallisempia päiviä. Hoidettiin karjaa ja torkahdeltiin milloin mihinkin aikaan vuorokaudesta, nähtiin unia joskus valveillakin. Elina tunsu itsensä huonovointiseksi. Laskeutuessaan illalla taas olkipatjalleen hän ei kuvitellutkaan pääsevänsä uneen. Oli pilkkopimeää. Ulkona pyrytti, ja tuuli tuiversi ilkeästi räystäässä. Seinän puolelta kävi kylmä uho, lattiannurkka ja ikkunanpenkki olivat valkeassa kuurassa. Kuolemako tässä tulee?

Elinaa pelotti.

Hän tunsu ruumiissaan heikkoa vapinaa. Hengitys tiheni, korvat humisivat, toisinaan se oli kuin koiran ulvontaa, tai suden. Hänen vaihtaessaan asentoa korvat hakkasivat sydämen tahdissa.

Sitten Elina kuuli askelia pihalta ja hyppäsi äkkiä jalkeille. Hän puhalsi riittyneeseen hiillockseen ja sai siitä tulen nuoren koivun ohueen tuoheen, jolla sytytti pärean. Sen valossa hän hiippaili ulko-ovelle ja kuunteli. Aivan kuin rappuset olisivat narahtaneet. Taas. Elina säikähti ja karjaisi oven läpi:

- Kuka kummitus siellä on?

Koko talonväki heräsi siihen. Lapset kyyristelivät peloissaan. Antti loikkasi vuoteestaan ovelle. Pienen tuikun vallossakin hän havaitsi Elinan kauhistuneen katseen.

- Onko siellä sitten joku? Antti jäi kuulolle.

- Uskaltaako sitä avata? Elina varoitteli miestänsä, joka oli tarttumassa oven hakaan. Olli koppasi seinältä kirveen, ja Helena sytytti uuden pärean.

- Voi hyvä Jumala! Voi hyvä Jumala! Elina tutisi kuin horkkatautinen.

Vaimonsa kielloista piittaamatta Antti raotti varovasti ulko-ovea, sitten enemmän ja enemmän. Rappussilla ei ollut ketään eikä pihalla näkynyt mitään. Joka puolella oli vain ääretön, synkkä pimeys ja lumipyry, joka peitti kaiken alleen. Antti vetäisi oven tiukasti kiinni ja rampsautti sen tukevaan säppiin. Antti käsitti, että Elinan hermot olivat lopullisesti romahtamassa. Hän tiesi taudin syyn. Naiset on naisia, tuskaili Antti mutta ei sanonut mitään lastensa kuullen. Hytkäytti vain viluisia hartioitaan.

- Huh, huh, kylläpä siellä on ilma.

- Mikä sitä äitiä vaivaa?

- Ei mikään. Kyllä se siitä ohi menee, Antti lohdutteli Helenaa. Hän otti pärevalon käteensä ja komenteli lapsensa nukkumaan.

- Otettaisko vähän syötävää, jos sinäkin pääsisit paremmin uneen?

Elina puisti päätänsä ja hänen harmaiden, harittavien silmiensä katse harhaili jossain tuonpuoleisessa.

- Jos minä kuitenkin leikkaisin sinulle viipaleen sitä makoisaa palvilihaa?

- Voi ei ei. Älä puhukaan siitä äläkä koko retkestä. Miten me voisimme unohtaa sen.

- Mitä sinä nyt meinaat?

- Sitä, ettei meidän sittenkään olisi pitänyt lähteä sille retkelle.

Elinan painautuessa vuoteelleen Antti sammutti päreen ja hautautui vällyjen alle viereen.

- Sinä haudot päässäsi vain yhtä ja samaa ja pelkääät yötä päivää Hurtan tuloa. Tuolla menolla menetät järkesi ja saat koko perheen vauhkoontumaan hulluksi. Ajattele,

että olihan siellä paljon muita kuin me, ainakin sata henkeä samalla asialla.

- Mutta sinä olit johtaja.
- Niin olin, ja paremminkin voisit olla ylpeä minusta.
- Vai ylpeä. Sen takia että vielä pääsi menetät.
- Omapahan on pääni, ja menköön jos on kerran mennäkseen.
- Voi meitä poloisia, mihin rakoseen me olemme joutuneet. Minulla on vain sellainen tunne, ettei tästä hyvää seuraa. Ja minäkin pöljä yllytin vielä toisia lähtemään matkaan, Harakan Karoliinaa ja Muikun Annaa. Ja mikä se sinutkin pani varastamaan sen Hurtan kalliin piipun. Ja entäs nämä lakanat ja tyynyt, minä kyllä huomenna hävitän, poltan tuhkaksi kaiken mikä vähänkin muistuttaa Hurtan hovista, niin eivät ole mieltä painamassa eikä mitään todistuskappaleita ole olemassa.
- Älähän nyt vielä polta. Katsotaan mitä huomispäivä tuo tullessaan. Joka päivällä on omat ilonsa ja murheensa. Koetetaanhan nyt nukkua. Hyvää yötä.

Elina makasi silmät auki ja tuijotteli mustaan orsilaipioon. Hänen mielensä oli vallannut pelonsekainen tunne. Aika-ajoin hän kuuli Hurtan hevosen hirnuntaa, väliin kavioiden kapsetta, ja toisen kerran susilauman kaukaista ulvontaa. Suljettuaan silmänsä hän näki Hurtan voutien haamuja omassa huoneessaan, sotilaita, joilla oli musta sinellitakki keltaisine käänteineen ja väineen, kolmentuulen lakki päässä ja kivääri kädessä. Elina ei uskaltanut vaipua uneen, mutta miehensä takia hän yritti pysyä hiljaa ja olla nukkuvinaan. Toisen täytyi olla valveilla kaiken varalta, vakuutteli hän itselleen.

Aamulla oli pää kipeä ja kaikin puolin tuhrainen olo. Yöllinen viima oli jäähdyttänyt huoneet kylmiksi, ettei paksun peiton alta tehnyt mieli liikahtaa mihinkään.

Antti nousi laittamaan pirtin uuniin tulen. Keitettiin ruishuttua ja syötiin sitä sianrasvan kanssa – Hurtan hovista varastettua sikaa. Tytöt lupasivat huolehtia karjasta ja Olli polttopuista. Merilän molemmat lehmät olivat lopettaneet maidon antamisen jo ennen joulua, sen jälkeen, kun alettiin syöttää niille lehtikerppuja ja heinää vain kourallinen päivässä.

Ankea, alakuloinen pyry ei hellittänyt.

Vaaleneva harmaus ilmoitti, milloin oltiin keskipäivässä. Tarkempi ajankulu oli näille ihmisille tuntematon käsite, ihmisille, jotka kesän aikana – ja silloinkin vain poutapäivinä – näkivät ajan pirtin lattiaan piirretystä aurinkokellostaan. Olivat he joskus joltakin kulkukauppiaalta kuulleet, että suuressa maailmassa oli keksitty sellaisia kelloja, joihin ei tarvinnut laittaa hiekkaa kuten tiimalasiin, mutta jotka silti näyttivät ajan tiimalleen ja jopa minuutilleen.

Tuona päivänä ei tehnyt mieli lähteä ulkotöihin. Mutta huomenissa, jos sää selkiintyisi, Antti ajatteli käväistä taas Viekin miesten juttusilla. Olisiko Hurtasta kuulunut mitään ja tehtäisiinkö seuraava ryöstöretki Nurmeksessa olevaan kruunun hoviin.

Iltapäivälle käännnyttäessä pirtin mahtava uuni antoi kaivattua lämpöä ja siirsi ajatukset pieniin kotiaskeleisiin. Elina siirtyi lämpimän uunin kupeelle kehräilemään villalepereitä langoiksi. Siinä hän hyräili jotain, vaikka tunsikin tuskallista levottomuutta sisällään. Helena karttasi äidilleen villoja, Antti viimeisteli kirveenvartta ja Olli sovitti uutta vartta pertuskaansa. Keskustelua ei syntynyt, ja kotoinen tunne vallitsi vain näennäisesti. Antti ja Elina juttelivat toisilleen pelkillä katseillaan. Kulutettiin aikaa. Kohta koittaisi hämärä, ja

sen jälkeen olisi yksi jumalanpäivä taas päästy onnellisesti iltaan.

Mutta juuri tuolloin se tapahtui, se, jota tässä talossa oli eniten pelätty. Koira haukahti pihalla ärhäkästi, ja heti sen jälkeen sieltä kuului kovenevaa ääntä ja liikettä. Antti harppasi räppänälle, työnsi lunkun syrjään ja tähysti pihalle. Elina kalpeni. Hän käsitti heti tilanteen: Hurtta, tuo kaikkien pelkäämä roisto, oli palannut – palannut kostamaan!

Pirtin ovi lennähti auki, ennen kuin Antti ennätti panna sen ramppiin. Ja olisiko se kauan pidellyt tulijoita, lumisia sotilaita, jotka miekoin ja pistoolein varustettuina tunkeutuivat sisälle. Jokainen sotilas sai Elinan vavahtamaan. Heitä oli puolikymmentä. Heidän jälkeensä astui pirtin korkean kynnyksen yli kornetti Finne sotisovassaan, ja sitten itse Simo Affleck mahtavassa sudennahkaturkissaan ja soopelilakki tyylikkäästi kallellaan.

Veri tulvahti Antin ohimoille: Nyt tapellaan!

Mitenhän siinä olisi käynyt jos kirveenterä olisi ollut varressa. Mutta se lojui lattialla irrallaan. Saman vihantunteen kokivat Elina ja Olli. Ollin silmiin syttyi hullunkiilto, kun hän kohotti pertuskansa iskuun ja parahti Affleckille:

– Minä tapan sinut!

Mutta sotilaat tarttuivat Olliin ja riistivät pitkäteräisen pertuskan hänen käsistään.

– Sitokaa köysiin tuo hullu penikka! Affleck komensi.

Kornetti Finne oli vetäissyt välkehtivän miekkansa esille ja heristi sitä Antin nenän edessä:

– Älkää yrittäkö mitään vastarintaa, jos haluatte säästää kurjan henkenne.

Myös Affleck oli paljastanut miekkansa. Hänen kasvonsa olivat vetäytyneet kostonhaluiseen ivaan.

Silminnähtävästi hän nautti tästä tilanteesta. Kuitenkaan hän ei halunnut vuodattaa verta, ja tuntien hyvin Finnen tulisen luonteen hän kiirehti huomauttamaan:

- Kornetti hyvä, nämä ovat rosvojoukkoa, eivät sotilaita. Säästetään näiden henki oikeudenistuntoon saakka.

- Rosvoista puheenollen sanon, että taloomme on saatu vieraaksi itse päärosvo! Antti sähähti hampaittensa välistä.

- Sitokaa tuo jukuripää! Affleck ärähti. - Köyttäkään ukko, ja sen jälkeen tarkastetaan talo läpikotaisin. Katsotaan, mitä kaikkea nämä ovat hovistani ryöstäneet.

Sotilaiden sitoessa Antin käsiä selän taakse, Affleck osoitti sanansa naisille:

- Kantakaa esille kaikki ne tavarat mitä olette hovistani varastaneet, niin säästytte raipaniskuilta.

Kun vapisevat, miltei hysteerisesti nyhkyttävät naiset eivät pystyneet liikahtamaan paikoiltaan, Affleck murahti äskeistä kovemmin:

- No, kantakaa tavarani esiin! Kuten sanoin, säästytte raipaniskuilta, eikä meidän tarvitse kääntää nurin koko taloa.

Tuon sanottuaan Affleck pisti miekkansa tuppeen ja vetäisi käteensä kolmihaaraisen pohjanahkasta valmistetun piiskan, piiskan, jolla oli lukemattomien talonpoikien selkä pieksetty verille. Mutta naiset olivat henkisesti luhistuneet, niin perin pohjin luhistuneet, etteivät pystyneet mihinkään muuhun kuin vääntelemään pelokkaasti käsiänsä.

Antti käsitti, että peli oli hävitty. Hän tunsu verovoudin paremmin kuin yksikään toinen, ja tiesi, että kohta piiska vonkuisi, elleivät naiset tottelisi kiltisti. Piiska pian viuhuisi Elinan ja tyttöjen selissä, mutta kestäisikö hän

katsella sitä? Ei ei, se koskisi häneen enemmän kuin naisiin.

- Elina, sinä tiedät, mitä olemme tuoneet, Antti murahti alistuvalla äänellä. - Kanna ne esille kaikki-Arkaillen Elina lähti liikkeelle.

Ensimmäiseksi hän toi pirtin pöydälle Affleckin suurikokoisen piipun, joka oli koristeltu norsunluulla ja hopealla.

Verovoudin kasvot vääntyivät äskeistä ivallisempaan virneeseen:

- Ai saa-ta-na! Että tämä kelmi uskalsi varastaa minun arvokkaan perintöpiippuni. Katsokaa! hän otti piipun käteensä ja näytti sitä sotilaille, katsokaa, mitä tuohon hopeapantaan on kirjoitettu. - Siinä on isäni koristeelliset puumerkit ja vuosiluku 1676, jolloin isäni täytti Narvassa 50 vuotta. Arvaakohan teistä kukaan miten arvokas piippu tämä on?

- Minä tiedän, että yksistään sen takia voisin katkaista tuolta kelmiltä kaulan, kornetti Finne heilautti miekkaansa.

- Anna olla, se olisi liian helppo tuomio tälle kurittomalle moukalle. Heitämme hänet aluksi hovilan vankityrmään miettimään tekojaan.

Elina kantoi pöydälle ne lakanat ja tyynyt, jotka hän oli miehensä kanssa hovilasta ottanut. Kun Affleck näki, että niitä oli käytetty, hän ei voinut olla kiukkuamatta:

- Ja tämän kaiken te joudutte vielä kalliisti maksamaan.

Affleckilla oli kiire seuraavaan taloon ja hän komensi myös tyttöjä toimeen: - Te myös, kantakaa siihen jokainen kattila, jokainen lusikka ja tuoppi, jotka olette minulta varastaneet. Kaivatte jokaisen piilopaikan. Kyllä te tiedätte. Ja lopuksi kannatte tähän kaikki ruokatavarat mitä tönöstänne löytyy, aittanne aivan tyhjäksi.

Affleckin sanat kaikuivat talonväen korvissa kuin kuolemantuomio.

Tytöt tottelivat kiltisti ja kantoivat yhteen kasaan kaikki ruokatavarat mitä talosta löytyi, omatkin.

Kun verovouti taas kerran luki tuomiota kaikille ryöstöretkeen osallistuneille, Elina pyyhki esiliinansa nurkkaan kyyneleitä ja värisi kuin vyyhti.

Viimein tavaroiden kantaminen loppui ja Helena ilmoitti Affleckille:

- Siinä on kaikki mitä meille tuotiin.

- Enemmänkin, huomautti Antti. - Eihän teidän tarvinnut omia viljoja kantaa. Ja viimeiset puolukatkin te kannoitte ...

- Kun käskettiin, Helena sanoi isälleen.

- Niin oli käsky, Finne vahvisti ja jatkoi: - Ne saavat olla maksuna eivätkä riitäkään.

Nyt ryhdyttiin tarkastamaan taloa, vieläkö jotain löytyisi piilopaikoista uunin päältä, makuulaverien alta, ullakolta tai ulkorakennuksista.

Kun talo oli perinpohjin tutkittu ja kaikki mahdollinen kannettu pihalle hevosrekeen, Affleck käski sotilaiden vapauttaa Antin ja Ollin siteistä siksi aikaa, että pystyisivät pukeutumaan talvivaatteisiin. Se kävikin Antilta ja Ollilta verkkaisesti. Pahantuulisesti he pyörittivät silmiään ja suunnittelivat karkaavansa Affleckin päälle, mutta huomasivat parhaaksi luopua yrityksestä.

- No, ja te myös takkia päälle, Affleck patisti naisia.

Tyttytaret ratkesivat itkuun:

- Ei me oltu mukana.

- Pitääkö se paikkansa? Miten te pystytte sen todistamaan? Affleck tentti.

- Minä vannon Jumalan kasvojen edessä, etteivät he olleet mukana, Elina kertoi rehellisesti.

- Ja tuosta poikki, jos valehtelemme, Antti vahvisti ja vetäisi kämmensyrjällään kaulansa poikki.

- No no, no, jos eivät olleet, niin säästyvät, Affleck sanoi tytöille ja jatkoi: - Mutta äitinne me viemme.

Tyrmistyksen valtaamina tyttäret katsoivat, miten heidän äitinsä kädet vapisivat, kun tämä napitti villatakkiansa ylleen.

Affleck ja Finne joutuivat moneen otteeseen hoputtamaan vangittuja pihalle, sillä tyrmään lähtö oli vaikeaa. Saatuaan takkinsa päälle Elina halusi syleillen sanoa hyvästit tyttärilleen - kenties viimeisen kerran. Itku kurkussa hän toivotteli heille "Jumalan siunausta" ja käski huolehtia talosta ja karjasta, kunnes he palaisivat. Sotilaat tarttuivat Elinan käsipuoleen ja kiskaisivat hänet pihalla odottavaan oman hevosen rekeen.

- Eikös se Helena-tyttö saisi lähteä meitä saattamaan ja palauttaa sitten hevosemme takaisin? Antti uskalsi kysäistä Affleckilta ennen lähtöä.

- Ei saa. Sotilaat tarvitsevat hevosia ja hevosenne jää toistaiseksi hovilan käyttöön, Affleckilta tuli kylmä, peruuttamaton vastaus.

Elina sai siis luvan istua tavararekeen, mutta Antti ja Olli, joiden kädet oli sidottu ranteista vartalon etupuolelle, joutuivat hiihtoratsastukseen.

Lähdettiin kohti Nurmeshovia. Oli jo tiheä hämärä, ja lumipyry jatkui lähes entisellään.

Affleckin suunnitelman mukaan tämän puolen vangit koottiin ensin Nurmeshovin tyrmään ja siirrettäisiin sieltä myöhemmin Lieksaan, jossa oli enemmän vankitilaa.

Vielä samana iltana Nurmeksessa Affleck onnistui sotilaineen vangitsemaan Rekulan isännän ja Olli Sormusen ja Martti Väisäsen rehvakkeen. Martin vangitseminen kävi helposti, sillä hän makasi kotonaan sellaisessa kekkulissa, ettei pysynyt tolpillaan. Sotilaiden

lähtiessä kantamaan Marttia hänen vihastunut eukkonsa hyvästiksi vain kiitteli sotilaita siitä, että nämä ”korjasivat putkaan selviämään tuon haisevan ukon ruottion”.

Samana iltana tai paremminkin yönä Hurtan huovit yrittivät vangita myös nurmeksellaisen Matti Eskelisen, mutta tämä ei sattunut olemaan kotonaan, ja hänen kyläpaikastaan ei muka tiedetty mitään. Matti oli saanut sanan jahtaajistaan ja pyryisen sään turvin hän onnistui eksyttämään jäljittäjät laduiltaan. Hänen kotoaan löytyi melkoinen apaja hovilasta varastettua tavaraa, kuten hopealusikoita, tinatuoppeja ja Affleckin kirjoitusvälineet. Sittemmin huhut kertoivat, että hän olisi hiihtää huhkinut Hurttaa pakoon Venäjän puolelle saakka.

Affleck ajoi hurjaa vauhtia rekihevosella Lieksasta etelään johtavaa viittatietä Pielisen autiolla jäällä. Ympärillä oli musta yö, takana Tapaninpäivän kapina. Pakkaslumi natisi kituliaasti reen jalaksen alla, ja aisojen rahkeet kitisivät kiusallisesti, Jessenhausin heiluttaessa piiskaa punaisen raudikkotamman lautasilla. Hikinen tamma pärskyi ja lennätti kovia tieroja kavioistaan. Väliin se yritti höllentää vauhtia, mutta Jessenhaus ei suonut sille ainuttakaan käyntiaskelta. Kornetti Finne istui hänen vierellään edessä. Paljoa ei puhuttu.

Ajettiin.

Pitkän yön aikana Affleckilla oli aikaa ajatella sitä suunnatonta vaaraa, joka häntä ja hänen toimiaan uhkasi. Vaikka samassa reessä istui hänen kolme uskollista voutiaan, hän tunsu silti itsensä yksinäiseksi. Talonpojat kapinoivat nimenomaan häntä vastaan. Talvitie kulki niemien yli ja lahtien poikki. Vuonislahdessa ohitettiin puoliksi lumeen hautautunut asunto. Koira ei haukkunut pihalla, portaita ei ollut lakaistu lumesta. Kuin nälkäkuolema olisi kulkenut tuossakin tönössä. Affleckin silmien eteen ilmestyi ryysyisiä, luurankomaisen laihoja ihmishaamuja, jotka ojentelivat käsiään: Leipää, leipää! Affleckia nukutti, mutta hän ei saanut karistetuksi silmistään köyhiä töllejä, savupirttejä, joiden sisällä virui nälkäistä väkeä, miehiä, naisia, lapsia. Toiset eivät jaksaneet enää nousta jaloilleen, vaan tulivat konttaamalla hänen jalkojensa juureen. "Sinä olet ylhäinen kuninkaan palvelija, meidän herramme. Anna

meille ruokaa, ettemme kuolisi nälkään ... Miksi veit meiltä ainoan lehmän, lampaankin, ja viljat, jotka olimme piilottaneet läävän ylisille?”

Haamut syyttivät Affleckia kauhealla äänellä, joka tuli keltaisten, ravistuneiden hampaiden välistä. Ja moittien he katsoivat häntä vetisillä silmillään, jotka kiiluivat kummasti mustissa kuopissaan. Affleckia vilutti.

- Ettekä ottaneet ainoatakaan viinaleiliä tai punssipulloa matkaan. Voi teitä tomppeleita! Affleck sätti huovejaan, ja kohta jatkoi: - Jessenhaus, pysäyttäkää hevonen ensimmäisessä talossa, josta arvelette saatavan viinaa. Muuten minä palellun kuoliaaksi tässä surkeassa kyydissä.

Affleckin vieressä istuva Arnkil tunsi kyljessään herransa vapinan. Johtuiko tuo kylmyydestä vai vapisiko herra kapteeni myös pelosta? Arnkil koetti kasata viimeisetkin vällyn mutkat herransa suojaksi ja kärsi itse kylmyydestä entistä enemmän.

Ennen aamua keksittiin talo, josta löytyi viinaa ja josta saatiin reen eteen levähtänyt hevonen. Hikinen, kuitenkin ajettu hovilan hevonen jätettiin taloon ja lähdettiin jatkamaan matkaa.

Affleck odotti hartaasti päivän valkenemista. Mutta ummistaessaan silmänsä hän näki kasoittain nälkään kuolleiden ruumiita. Hän näki riutuneita, hoippuvia ihmisiä, jotka syyttivät häntä siitakin, ettei kuninkaan rahoilla Venäjältä ostettu viljaa köyhien auttamiseksi, ettei hän jakanut keräämiään veroviljoja nälkää näkeville ja ettei Raahen satamaan saapunutta avustuserää, viljalaivaa, saatu puretuksi ja rahdatuksi Itä-Suomeen. Affleck tiesi, että nyt elettiin kauheata aikaa. Liian paljon talonpoikia, naisia ja lapsia kuoli nälkään. Selvittäisiinkö tästä enää millään konstilla? Olisiko hänen parasta ajaa virtaan? Vai syöksyä omaan miekkaansa? Affleck kirosi

syntymäpäivänsä. Miksei hän kuollut jo äitinsä kohtuun tai hirttäytynyt napanuoraan synnytyksessä?

Mutta, hän ajatteli, minäkö tässä olen syyllinen? Minäkö tämän kaiken kauheuden olen aikaansaanut? Enkö minä ole toiminut kuninkaan lakien ja käskyjen mukaisesti? Nuo villiintyneet talonpojat, muutamat koirankuonoiset kellokkaat, nehän tässä lakia rikkovat. Ne minun olisi nujerrettava, vedettävä hirteen ensimmäiseksi, ja sen minä teenkin heti kun saan sotajoukon komentooni. Minun on saatava apua Käkisalmen linnanpäälliköltä.

Välillä poikettiin vauraan näköiseen taloon syömään ja juomaan. Kun hevonen oli ajettu väsyksiin, otettiin seuraavasta talosta vaihtohevonen ja jatkettiin välittömästi matkaa. Palvattua lihaa ja viinaa varattiin rekeenkin. Otettiin lisää vällyjä. Kerjäläiset kinusivat ruokaa jokaisen kylän ja jokaisen tönön kohdalla. Rohkeimmat pojat hyppäsivät reen kannoille, ja kun pysäytettiin hevonen ja kysyttiin suorinta tietä Käkisalmeen, varkaat olivat jo rosvoamassa rekeä. Nälkään kuolleita lojui pihoilla ja maanteilla. Affleck aavisti sen hirvittävän tuhon, joka Suomen kansaa näinä vuosina oli kohdannut. Tällä matkalla selvisi nälän ja ruton aiheuttama surkeus kokonaisuudessaan, vaikka ei vielä tiedettykään, että noina vuosina kuoli kaikkiaan noin 130 000 ihmistä, yksi neljäsosa Suomen kansasta.

Vanha säteerikartano Kiteen Suorlahdessa kuului nyt Affleckin hallintaan. Siellä nukuttiin yksi yönseutu, syötiin ja levähdettiin perusteellisesti. Kornetti Finne jätti Suorlahden vahvasti aseistettuna.

Hillitöntä hevoskyytiä jatkettiin seitsemän päivää ja seitsemän yötä.

Saavuttuaan Käkisalmen kaupungin tulliportille, Affleck ajoi suoraan linnanpäällikön puheille.

- Herra eversti, suokaa anteeksi minun surkea asuni, mutta olen matkustanut yötä päivää Lieksasta saakka.

- No, kunnon juotavat sitten maistuvat varmaan.

Kun Affleck haihdutti pahinta murhettaan väkevällä oluella, everstiluutnantti Hästesko sanoi suopealla äänellä:

- Surkea kuntonne ja hätääntynyt ilmeenne kertoo, ettette ole millään huviajelulla. Mutta ottakaa lisää viinalla plantattua oluttani ja kertokaa sitten murheenne.

- Herra eversti, kuninkaan nimissä minun olisi saatava sata ratsumiestä mukaani, ennen kuin voin palata Lieksaan.

Affleckin pyyntö säikäytti everstiluutnantin.

- Onko ryssä hyökännyt rajan yli?

- Ei ryssä ole hyökännyt, mutta omat talonpoikani ovat nousseet kapinaan minua vastaan. Herra everstin saattaa olla vaikea uskoa, kun kerron, että kahdesti ne ovat yrittäneet tappaa minut ja kahdesti ne pirut ovat ryöstäneet Nurmeksen hovini tyhjäksi ja sitten Tapaninpäivän iltana ne koirankuonolaiset hyökkäsivät Lieksan hoviini, Affleck ryyppäsi olutta ja veti henkeä ennen kuin jatkoi: - Saan kiittää Luojaa, että nipin napin selvisin heidän kynsistään pakoon. Pimeä auttoi ja pääsin pyytämään apua herra everstiltä.

- Jonkinlaisia huhuja vaikeuksistanne talonpoikien kanssa on kantautunut korviini, mutta en ole uskonut niihin.

- Tilanne on huolestuttavan vaarallinen. Jo ennen joulua kirjoitin talonpoikien kapinoinnista kenraalikuvernöörillemme von Fersenille Narvaan.

- Hyvä, että kirjoititte. Se oli hyvä, ja olen kuullut, että herra verovouti on kenraalikuvernöörimme suosiossa. Hän on puhunut teistä pelkkää hyvää: miten tunnollisesti olette kantanut veroja kuninkaallemme. Ja voitte uskoa,

että myös minä tunnen suurta rakkautta teitä ja Käkisalmen läänin syrjäisintä sopukkaa kohtaan, mutta sataa ratsumiestä minä en voi teille hyvällä tahdollanikaan irrottaa.

Affleck katseli everstiä hitaasti tämän jatkaessa:

- Eihän Pielisen talonpojille ole jaettu pyssyjä, ei edes miekkoja, niin että ei kai heidän taltuttamiseen tarvita kovinkaan suurta sotajoukkoa?

- Vähintään viisikymmentä ratsumiestä olisi saatava, ennen kuin minä uskallan sen susilauman keskelle palata. Sillä Pielisen talonpojat riehuvat raivon vallassa, ja mikä ikävintä: kirkkoherra Härkäpaeus toimii salakavalasti heidän puolellaan ja yllyttää talonpoikia minua vastaan.

Kun Affleckin huovit todistivat kuulleen varmoja huhuja villiintyneiden talonpoikien suunnitelmista ryöstää myös Liperin pappila ja Suorlahden hovi Kiteellä, linnanpäällikön katse synkistyi. Hän oli suunnitellut ehdottaa Affleckille vain muutamia sotilaita ilman aseistusta, mutta nyt hän tuli toisiin ajatuksiin.

- Puheistanne päätellen tilanne tuntuu olevan vakava. Kuitenkaan minä en pysty antamaan teille edes viittäkymmentä miestä. Syy on siinä, että nuori kuninkaamme kokoaa sotilaitamme Baltian maihin, koska Venäjän tsaari hieroo rauhaa Turkin kanssa ja on aikonut lähteä valloittamaan Itämerenmaita itselleen.

- Nuori kuninkaamme ... Tarkoitatteko te että..?

- Kyllä. Säädty ovat julistaneet Tukholmassa viisitoistavuotiaan Kaarle XII täysi-ikäiseksi ja nostaneet hänet valtaistuimelle. Kruunajaisissa Hänen majesteettinsa oli itse pannut kruunun päähänsä eikä ollut antanut mitään hallitsijanvakuutusta, osoittaen siten jo ulkonaisestikin olevansa itsevaltiainen. Ja herra verovouti kuuli tämän iloisen uutisen vasta nyt – niinkö?

- Herra eversti, suokaa anteeksi, mutta maakunnassani on ollut kaikki niin sekaisin. Alan epäillä, että minulle osoitettuja kirjeitäkin on kadonnut matkalle.

- Kuninkaamme on nuori, mutta kehitykseltään varhaiskypsä ja kuulema koko kansan suosiossa, erikoisesti aateliston, joka toivoo uudelta kuninkaalta huojennusta sitä rasittavaan maareduktioon.

- Olen kuullut, että nuorta kuningastamme pidetään isäänsä lahjakkaampana ja nopeampiälyisenä.

- Vaikka pirun itsepäinen hän kuuluu olevan, eversti naurahti ja jatkoi: - Hän luottaa enemmän aseisiin kuin diplomatiaan.

Kaarle XII:n valtaantulo oli enemmän kuin iloinen tieto Affleckille. Se valoi häneen uutta rohkeutta. Affleck tarttui tavallista hanakammin oluttuoppiinsa ja siemaisi siitä pitkän ryypyn.

- Herra eversti, antakaa minulle niin monta sotilasta kuin mielitte, mutta asialla on kiire. Meidän olisi ennätettävä Kiteen Suorlahteen, ennen kuin ne hirttämättömät lurjukset hyökkäävät sinne.

- Kolmekymmentä minä voin teille antaa.

- Minä olen kiitollinen herra everstille siitäkin, jos ette kerran enempään pysty. Mutta aseettomia sotilaita sen susilauman keskelle on turha lähettää.

- Määrään matkaanne kaksikymmentä miekoin varustettua ratsumiestä ja kymmenen jalkamiestä muskettien kanssa. Uskon, että näiden turvin te pystytte nujertamaan kapinan ja pistämään pahimmat villitsijät rautoihin. Sillä häpeään ja hirteen joutavat kaikki, jotka uskaltavat nousta kapinaan kuninkaan lakeja vastaan. Jättäkää rankaiseminen kuitenkin oikeuden tehtäväksi ja varoittakaa myös sotilaitani: ainuttakaan talonpoikaa heillä ei ole oikeus tappaa kuin itsepuolustuksessa.

Affleck teki lähtöä, mutta linnanpäällikkö ei päästänyt häntä, ennen kuin Kaarle XII:n kunniaksi oli pidetty pienet juomingit.

Sotilaiden vanhimmaksii määrätty luutnantti Reiher otti pitkälle komennukselle lähtevät sotilaansa riviin ja ilmoitti osaston everstiluutnantti Hästeskolle. Eversti tarkasti joukon, painotti heille samoja asioita kuin Affleckille ja sanoi lopuksi:

- Muistakaa sotilasvalanne ja pitäkää maineenne puhtaana.

Sotilaiden oli määrä viipyä Affleckin alaisuudessa se aika jonka kurin ja järjestyksen palauttaminen maakunnassa vaati.

Affleckin tavaroita kannettiin rekeen, ja eversti katsoi uteliaana, kun verovoudin raskasta rahakirstua kiikutettiin monissa miehin. Hästesko siirtyi Affleckin vierelle, taputti tätä ystävällisesti olalle ja naurahti:

- On teillä sellainen saattojoukko, ettei aivan pieni rosvokopla pysty rahakirstuanne varastamaan. Hetken kuluttua hän lisäsi: - Pitäkää sotilaistani hyvä huoli, ettei heidän tarvitse kärsiä vilua eikä nälkää. Pitäkää lippu korkealla ja viestitelkää, miten olette saanut järjestyksen palautettua. Teidänlaisianne palvelijoita kuninkaamme tarvitsee.

- Jos sattuisi käymään niin, että kuulette minun kuolleen kapinassa, älkää muistelko välejämme ainakaan pahoillamielin. Luotan siihen, että herra eversti antoi minulle niin monta sotilasta kuin pystyi antamaan, ja heidän kanssaan minä nyt lähden taistelemaan kunniallisen kuninkaan puolesta plebeijijoukkiota vastaan, Affleck sanoi hyvästellessään everstiä hieman huolestuneen näköisenä.

Mutta kaupungin portin ulkopuolella hänen ilmeensä muuttui iloiseksi, eikä hän voinut olla mainitsematta

lähimmille huoveilleen:

- Nyt meillä ei ole hätää, kun saimme tällaisen sotajoukon suojaksemme.

Paluumatkan aikana Affleckin itsevarmuus lisääntyi koko ajan. Hänen vanha luontonsa palasi voimakkaana kuin mahtava aalto nousuveden aikana.

Päästyään Suorlahden hoviin, Affleck järjesti komeat juhlat sekä huoveilleen että sotilaille. Istutettuaan kolmekymmentä sotilasta pitkään ruokapöytään, hän puhui heille kuten nuorille sotilaille yleensä puhutaan:

- Syökää ja juokaa mahanne täyteen, jotta jaksatte tarvittaessa tapella. En halua teitä pelotella, mutta sanon kuitenkin, että noiden kurittomien kapinallisten joukossa joillakin köriläillä on vähintään viiden tavallisen miehen voimat, kuten esimerkiksi Heikki Kilpeläisellä. Mutta älkää sitä säikkykö, älkääkä peljäkö, sillä minä ja minun huovini sotivat teidän kanssanne. Ja olettehan te toki aseellisia sotilaita, ja jaloissanne ei ole ”jäniksen housuja”. Mitä nuo sontakuonot ovat häpäisemään kuninkaallisia sotilaita. Muistakaa, että jokainen joka nostaa kätensä yhtäkin teistä vastaan, on meidän vihollisemme. Mutta erottakaa silti hyvät pahoista. Älkää raastako heitä, vaan säästäkää kaikki ne, jotka eivät ole rosvoja eivätkä minua vastaan pahaa tehneet. Ja voiton jälkeen minä tulen palkitsemaan urotyönne ylimääräisellä oluttuopilla sekä kunniamaininnalla. Ja onhan pogostassani paljon yksinäisiä, vereviä naisia, jotka ilahduttavat teitä varmaan mielellään ja nauttivat seurastanne.

Affleck jätti sotilaansa syömään ja sulkeutui luutnantti Reiherin ja huoviensa kanssa eri huoneeseen. Hovilan piian kantaessa huoneeseen tarjottimella neljää pikaria ja pitkää viinipulloa, hän hymyili:

- Minulla on sellainen tunne, että uusi, voitollinen aika on edessämme. Maistakaamme sen kunniaksi tätä italialaista viiniä, jota minä onnistuin ostamaan Käkisalimesta. Nostaessaan viinipikarinsa huulilleen, hän jatkoi: - Juokaamme täällä Suorlahdessa se mitä juomme, sillä Lieksassa meidän on oltava raittiina siksi, kunnes olemme nujertaneet jokaisen roikaleen.

- Kippis!

- Kippis! Kosto on suloista!

- Saavat maistaa ruoskaani, niin että muistavat olla rettelöimättä viranomaisien kanssa.

Kun yksi yönseutu oli mässäilty Suorlahden hovilassa, lähdettiin jatkamaan matkaa Lieksaa kohden.

Lyödäkseen talonpojat ylläköllä Affleck ajoitti Lieksaan tulonsa aamun varhaiseen hämärään. Jo ennen kylään saapumista hän lumisateessa jakoi alaisilleen tehtävät, ja toiminta alkoi välittömästi. Kymmenen jalkamiestä oli määrätty hovilan valloittamiseen, vartiointiin ja talon kunnostamiseen asuttavaksi, vanhimpana Arnkil.

Kymmenen ratsumiestä, vanhimpana Jessenhaus, aloittivat kapinallisten vangitsemisen sekä järjestyksen pidon kylässä ja sen lähiympäristössä. Muutaman tunnin kuluessa saatiin vangituksi Kalle Ikonen, yksi Affleckin pahimpia vihamiehiä, ja kaksi muuta hovilan ryöstäjää. Hovilasta varastettua tavaraa löytyi joka toisesta talosta. Hovilan vankikammiot kunnostettiin ensimmäiseksi ja varkaat pidätettiin kuulusteluja varten.

Pyryisen päivän alkaessa valjeta Affleck valitsi itselleen parhaan hevosen ja lähti Finnen sekä kymmenen ratsumiehen kanssa vierailemaan Viensuun ja Kylänlahden taloihin.

Affleckin arvaamaton ilmestyminen sotajoukon kanssa tyrmäsi talonpoikien vastatoimet heti alkuunsa. Hovilasta

varastettua tavaraa löytyi sekä taloista että torpista. Sotilaat riehuivat hurmioituneen mielen vallassa, ja jos joku uskalsi vähänkin puolustautua, sotilaat katsoivat sen vastustamiseksi ja asianomainen sai maistaa raipaniskuja. Veri virtasi. Pahimmat pukarit vangittiin ja kuljetettiin hovilan kellariin.

Kurinpalautuksen ohella Affleckin tulinen luonto vaati myös armotonta kosta. Oli kurkistettava jokaiseen asumukseen.

Pyryinen päivä kului iltaan.

Pimeässä jahdattiin nurmekselaisia, vaikka väsymys painoi sekä sotilaiden että miesten jäseniä. Sillä kolme päivää ja kolme yötä pyryisessä talvisäässä ja lähes nukkumatta sotilaat olivat joutuneet ratsastamaan jo ennen Lieksaan tuloa. Sen lisäksi vielä tämä rankka päivä oli ollut elettävä vähällä syömisellä ja levähtämättä. Mutta Affleck tiesi, että nopealla toiminnalla ja ankaralla kädellä kapinalliset voitiin nujertaa viimeiseen mieheen saakka, eikä hän suonut alaisilleen lepoa.

Kun Martti Väisänen oli vangittu ennen puolta yötä, Affleck mieli käydä itsensä pääpirun, Heikki Kilpeläisen, kimppuun. Toinen kiusankappale, Antti Meriläinen, oli onnistuneesti vangittu jo Nurmekseen mentäessä, ja kapinoitsija kyyhötti nyt vaimonsa ja poikansa kanssa varmojen rautatankojen takana. Haapakylän Haapalaan paloi siis Affleckin mieli, vaikka sinne oli umpilumista matkaa kolmisenkymmentä kilometriä. Vaikka väsymys hiersi silmiä, hän esitti Finnelle ajatuksen, että sinne olisi lähdettävä vielä yötä myöten. Mutta kun Affleck ja Finne näkivät, että ruokailun jälkeen ratsumiehet eivät pysyneet istuallaan edes hovilan penkeillä, saati sitten satulassa, vaan kuorsasivat sikin sokin voutituvan lattialla, heidän oli luovuttava suunnitelmasta. Myös nälkäiset hevoset oli ajettu loppuun.

Kahden viikon väsyttävä retki ja edellisen päivän rankka ratsastus saivat aikaan sen, että lämpimässä Nurmeshovissa nukuttiin nyt raskaasti ja pitkään. Vasta puolenpäivän tienoilla kömpivät ensimmäiset miehet jalkeille jäykin polvin ja kipeytynein jäsenin.

Mikäs siinä, syötiin tukevasti ja juotettiin hevoset ja valmistauduttiin lähtöön. Affleckin tavoitteena oli ennättää urakoida sinä päivänä Haapakylä aina Koppelon perukoita myöten. Toista vuorokautta kestänyt lumipyry jatkui edelleen.

Haapala oli Ylä-Karjalan komeimpia taloja. Hyvissä ajoin ennen talon piiritystä verovouti muistutti sotilailleen, että nyt oltiin tavoittamassa vaarallisinta kapinoitsijaa. Pihapiiriä lähestyttäessä Affleckin mieleen tunkeutui karvas tapahtuma puolentoista vuoden takaa: hänet oli pieksetty tässä talossa lähes henkiahieveriin. Tällä kertaa hän ei pelännyt selkäsaunaa. Päinvastoin, sisäisillä silmillään hän näki Haapalan Heikin irvistelevän jo köysissä. Vain muutama minuutti ja se olisi tosiasia.

Talon piski ja Affleckin Hurtta-koira aloittivat rähinän. Affleck antoi merkin, jolloin viisi sotilasta ja Finne pudottautuivat ratsuiltaan ja ryntäsivät taloon. Affleck kiirehti perään pistooli ampumavalmiina kädessään, viiden ratsumiehen jäädessä varmistamaan pihapiiriä.

Kymmenen lumisen sotilaan änkäytyessä pirtin ovesta sisälle käsi miekan kahvalla, talonväki, raihmainen vanhaisäntä, emäntä ja Heikin kaksi siskoa säikähtivät pahasti ja katsoivat pelästyneesti tulijoita.

- Sotilaat, tutkikaa talo ja vangitkaa nuoriisäntä, komensi Finne. Samassa astui itse Affleck sisälle koiransa kanssa. Talonväki vapisi.

Affleckin havaitessa, ettei Heikki ollutkaan kotona, hänen leukansa lokahti alas.

- Missä teidän kuriton kakaranne on? Affleck osoitti kysymyksensä Heikin isälle ja jäi odottamaan vastausta. Kun sitä ei alkanut kuulua, Affleck pani pistoolinsa pois ja vetäisi piiskansa povesta.

- Kun minä kysyn, minä myös haluan vastauksen, hän jyrähti. Vanhaisäntä ei ollut ensimmäistä kertaa Affleckin ruoskan edessä. Kolme vuotta sitten Affleck oli vanginnut tämän viljan piilottamisesta, heittänyt kellarityrmäänsä ja ruoskinut selän verille.

Finnen komennossa sotilaat ryhtyivät tutkimaan taloa. Läpikotaisin he penkoivat ullakot, uunin päälliset, ja sänkyjen aluset; riehuivat kuin ärtynyt karhu muurahaispesällä, viskoen tavarat ympäri lattiaita.

Vanha ukko ei avannut suutansa Affleckin kysymyksiin kuin kerran - sylkäistessään tupakkamällinsä jätteet lattialle.

Kolme kertaa piiska vingahti ilmassa, ja kolme kertaa talon väki vavahti sen sattuessa vanhan isännän päähän, hartioille tai kasvoihin. Mutta ukko puri hampaansa yhteen, eikä vastannut vielääkään.

- Vaikuttaa siltä, että minun pitää pistää sinut miekallani kuoliaaksi, vaikka en teekään sitä mielelläni kun olet noin vanha ja raihnainen, Affleck uhkasi ja veti miekkansa esille.

- Ei hän ole kotona. Lähti viime yönä, mihin lie mennyt, Heikin äiti parahti kipeästi pirtin loukosta.

Ärtynyt Affleck mittaili pirtin permantoa.

- Kuka piru toi hänelle sanan?

- Kuka häntä pimeässä olisi tuntenut.

- Ei käynyt sisällä.

- Älkää valehdelko. Tuttava sen on täytynyt olla, ja tuttavan tuntee vaikka äänestä. Sanokaa hänen nimensä, tai muuten minä ruoskitutan jokaisen selkänahan verille.

Tuleeko tunnustus? Kuka oli sanantuoja? Lähtikö hän hiihtäen vai hevosella?

- Ratsain kai hän oli.

- Haluatteko, että minä vangitsen teidät kaikki, vien hovilan tyrmään ja määrään sata raipaniskua. Ehkä sitten totuus heltiää?Mihin suuntaan hän lähti?

Pään puistelu.

- Ei me nähty. Mihin lieene mennyt. Ei kertonut.

- Onhan teillä silmät päässä. Tottakai te näitte mihin suuntaan hän lähti ratsastamaan?

- Pysyttiin sisällä. Ei me nähty sitä.

- Valehtelette. Mutta kun minä puhkaisen silmänne, niin teidän ei tarvitse valehdella näköänne.

- Jumalan nimeen: meillä ei ole tietoa minne hän on paennut.

- Paennut. Niin, paennut rötöksiiän, sen te kumminkin tiedätte.

Pian sotilaat kiikuttivat näkösälle hovilasta varastettua tavaraa, kuten Affleckin piisaminahkaisen turkin ja viinankeittopannun tisluslaitteineen. Nähdessään kalliin viinankeittopannunsa, joka oli taottua kuparia ja tinattu sisältä taitavasti, Affleck kiukustui, ja hänen teki mieli katkaista miekallaan vanhan isännän kaula, sillä ukkopaha tässä kuitenkin oli ollut kaiken takana ja poikaansa yllyttämässä. Tuon verityön hän olisi saattanut tehdäkin, jos olisi tiennyt, että Heikki oli vienyt hovilan tallista hänen hiilenmustan oriinsa, ja juuri sillä ratsastanut viime yönä pakoon Affleckia. Oli lähtenyt heti, kun Nevalainen oli tuonut sanaa Affleckin paluusta sotilaiden kanssa.

- Tämä saatanan pesä olisi lyötävä tuleen ja kärvennettävä koko rosvojoukko sen mukana, Affleck sähisi raivoissaan Finnelle, mutta jatkoi kohta: - Jos kornetti on toista mieltä, niin ottakaa haltuunne tulukseni

- tuossa noin - etten minä vihapäissäni syyllistyisi niin julmaan koston. Luutnantti Reiher tuli pyytämään Affleckia koiransa kanssa pihalle tutkimaan Heikin jättämiä lähtöjälkiä. Hurtta-koira juoksenteli kuono lumessa, nuuski lunta ja juoksi taas pienen ympyrän. Koira haisteli pihapiiriä puolelta jos toiseltakin ja tuntiessaan vieraat hajut haukahti merkin isännälleen ja heilutti häntäänsä. Löytyi sekä Heikin että hevosen jalan jälkiä ... Tuosta mies oli noussut ratsunsa selkään ja lähtenyt pakoon. Kova lumipyry oli peittänyt jäljet olemattomiin, mutta jäljittämistä oli yritettävä, ja Affleck määräsi tehtävään luutnantti Reiherin muutamien miestensä kanssa.

Tuohtuneena Haapalan Heikin livistämisestä Affleck käynnisti kylässä tavallista ankarammat kostotoimet. Lähes naapurissa asuva Lipposen Heikki tavoitettiin kotoansa. Kävi selville, että hänkin oli heilunut ansiokkaasti ryöstöissä mukana. Heikin kädet sidottiin selän taakse ja samalla köydellä hänet vedettiin ylös katto-orteen, jossa miestä kuulusteltiin, pyöriteltiin ja ruoskittiin muun talonväen silmien edessä. Siinä mies kidutettiin niin tajuttomaan tilaan, että lattialle laskun jälkeen hän tuskin pystyi voihkimaan, eikä päässyt jaloilleen omin voimin.

Seuraavaksi lähdettiin tavoittamaan Juho Tikkua, tuota hurskasta ja erikoislaatuista miestä, joka osasi lukea ja hokea ulkoa kymmenen käskyä ja uskontunnustuksen sekä Isä meidän -rukouksen. Mies oli täysin syytön Hovilan ryöstöihin ja ainoa, joka ennen Nurmeshovin ryöstöä saarnasi toisille Taivaan Isän neuvoja kiellellen heitä lähtemästä väkivallan tielle. Tätä Affleck ei tiennyt eikä uskonut Tikun selittelyjä, vaan ruoski hänet vihapäissään ja käski sotilaittensa raahata hänetkin Nurmeshovin vankityrmään.

Luutnantti Reiher, joka oli lähtenyt jäljittämään Kilpeläisen Heikkiä, joutui palaamaan ratsumiehiensä kanssa retkeltä tyhjin toimin. Eräs mukana ollut rakuuna otaksui, että pakenija oli lumipyrystä huolimatta vetänyt tuuheata kuusenlatvusta ratsunsa perässä – peittääkseen paremmin jälkensä.

Affleck ei hellittänyt vähällä, ja luutnantti Reiherin ratsumiehet joutuivat haravoimaan Nurmeksen pohjoisosaa kymmenen päivää ja kymmenen yötä lähes levähtämättä ja käyden aina Sotkamon puolella saakka. Kuulustellessaan talonpoikia ja etsiessään hovilasta ryöstettyä tavaraa sotilaat mellastivat mielin määrin, käänsivät talot nurin ja varastivat itselleen, mitä mieluista suinkin sattui keksimään.

Vasta Heikin päivänä harmistunut Affleck palasi hovinsa suojiin ja joi itsensä juovuksiin.

Selvänä ollessaankin Affleck oli äksy herra, jota palvelusväki pelkäsi. Ja humalaista herraansa he juoksivat piiloon. Silloin Affleck raivosi piiska kädessä, kiroi kuin turkkilainen, paiskoi ovia, särki huonekaluja ja halusi pieksää piiat sekä rengit. Kyyristelevä palvelusväki uskoi, että heidän herransa sisälle oli pesiytynyt paholainen, joka kuumensi tämän veren ja väkäpiikkisellä ahraimella ärsytti tämän hermostoa. Jos silloin oli vangittuja talonpoikia kellarikammiossa, ja yleensä niitä aina oli, vangeille ei saanut antaa vettä ei leipää. Humalainen herra hiveli heitä piiskallaan ja nauroi. Hän osasi hekumoida julmuudessaan.

Käkisalmessa Affleck oli everstiluutnantti Hästeskolle luvannut muonittaa sotilaat hovilan kustannuksella. Mutta sitten paholainen kuiskasi hänen korvaansa: Pirunko takia sinä rupeaisit heitä elättämään! Varastakoot sotilaat sontakuonoilta takaisin kaikki, mitä ne kahmivat sinulta, ja korkojen kanssa. Näin sitten